

Factsheet Maatschappelijke Barometer: vrijheid van meningsuiting, uitzending 2 november 2005

Achtergrond Maatschappelijke Barometer

In samenwerking met actualiteitenprogramma Netwerk voert Motivaction regelmatig onderzoek uit naar de tevredenheid van Nederlanders over de samenleving als totaal en op deelterreinen: de Maatschappelijke Barometer. Door middel van open vragen achterhaalt Motivaction op een kwalitatieve wijze wat de 'agenda van het volk' is. Door middel van grootschalig kwantitatief onderzoek toetsen we welke trends er zich aftekenen en worden specifieke thema's uitgediept.

In het onderzoek wordt de Nederlandse bevolking verdeeld in een viertal segmenten met elk een eigen houding ten aanzien van de samenleving, de overheid en de politiek.¹ Een korte typering is hieronder opgenomen:

Burgerschapsstijl	Houding ten aanzien van maatschappij en overheid	Belangrijke bronnen van sociale onvrede
Verantwoordelijken	Actief en betrokken	Populisme, te directe democratie
Pragmatici	Afwachtend en conformistisch	Eigenbelang in het geding
Plichtsgetrouwen	Afhankelijk en volgzaam	Te veel onzekerheid en complexe overheid
Buitenstaanders	Afzijdig en inactief	Voelen zich niet erkend en vertegenwoordigd

Uitzending Maatschappelijke Barometer op 2 november 2005

Ten behoeve van de uitzending van 2 november heeft Motivaction een onderzoek uitgevoerd naar de vrijheid van meningsuiting.

Methode van onderzoek

Het onderzoek is gebaseerd op een vragenlijst onder een grootschalige representatieve steekproef van de Nederlandse bevolking van 15 tot 60 jaar in de periode 14 oktober tot en met 17 oktober 2005 (n=1.292). Voor de dataverzameling is gebruikgemaakt van het StemPunt.nu-Panel van Motivaction (www.stempunt.nu) waarvan meer dan 100.000 Nederlanders deel uitmaken. De respons van allochtone groepen was binnen het korte tijdsbestek van de enquête onvoldoende om betrouwbare uitsplitsingen te kunnen maken. Dit onderzoek is derhalve alleen representatief voor autochtone Nederlanders.

¹ Deze burgerschapstijlen zijn o.a. gebruikt in het onderzoek 'Vertrouwen in de Buurt' (Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, mei 2005) en het rapport 'In dienst van de Democratie' (Commissie Toekomst Overheidscommunicatie, mei 2001).

Resultaten

De concrete onderzoeksresultaten zijn als volgt:

Tevredenheid huidige samenleving

- Ten opzichte van de vorige peiling is de tevredenheid met betrekking tot de Nederlandse samenleving zeer licht gestegen (van 41 naar 42), evenals het vertrouwen dat het in de komende jaren beter zal gaan.
- Op de diverse deelterreinen zijn ook lichte stijgingen merkbaar. De grootste stijging is de economische situatie. De tevredenheid op dit punt is gestegen van 38 naar 42. Ook de tevredenheid ten aanzien van de overheid is met 3 punten gestegen, als ook de tevredenheid met verkeer en vervoer. Met 2 punten zijn gestegen in tevredenheid: de democratie, strijd tegen terreur, zorg en de politiek.
- Over het terrein wonen is men nog steeds het meest positief, gevolgd door onderwijs en media.
- Voor het eerst is ook het rechtssysteem opgenomen. De tevredenheid hierover behoort tot de middenmotors en is 44 (op een schaal van 1 tot 100).
- De drie probleemgebieden die volgens de bevolking het meest urgent om een oplossing vragen zijn achtereenvolgens:
 1. De wijze waarop mensen met elkaar omgaan (13%)
 2. De zorg (12%)
 3. Normen en waarden en de economische situatie (11%)Opvallend is dat de economische situatie als prioriteit is gezakt met 6 procent punten ten opzichte van de vorige meting (De Begroting van het Volk).

Kabinetsbeleid

- Opvallend is dat er een stijging is in het percentage Nederlanders dat zegt dat het kabinet de gesteldheid van de Nederlandse samenleving verbetert. Dit is nog steeds laag, maar ten opzichte van de vorige meting gestegen van 5% naar 10%.
- 50% is van mening dat het kabinetsbeleid de gesteldheid van de samenleving verslechtert.
- 29% is van mening dat het kabinetsbeleid de gesteldheid van de Nederlandse samenleving niet verandert.

De vrijheid van meningsuiting

Hoe vrij voelt men zich?

- 50% van de Nederlanders denkt dat inwoners van Nederland zich over het algemeen vrij voelen om hun mening te uiten
- Men denkt dat de Nederlanders zich thuis het meest vrij voelen om de eigen mening te uiten (69%). Ook op het internet (45%) en in de kunst (35%) zouden Nederlanders zich vrij voelen.
- Helemaal niet vrij om de mening te uiten denkt men dat Nederlanders zich op straat voelen (51%), in de politiek (44%) en in de moskee (40%).

- 56% geeft aan, na het ontvangen van een dreigbrief vanwege uitlatingen die men heeft gedaan, voorzichtiger te worden met deze uitlatingen. 32% zou doorgaan met deze uitlatingen en 12% zou de uitlating niet meer doen.
- 68% is van mening dat je in Nederland niet meer kunt zeggen wat je wilt
- 52% vindt dat de moord op Theo van Gogh het vrije debat in Nederland heeft gestopt
- 32% is angstiger geworden sinds de moord op Van Gogh om in het openbaar zijn mening te geven over maatschappelijke kwesties.
- 44% voelt zich geremd in wat hij kan zeggen als hij spreekt met iemand met een andere etnische achtergrond.
- Geconcludeerd kan worden dat de vrijheid van meningsuiting onder druk staat.

Wat mag wel en wat mag niet?

- 88% vindt dat andere mensen kritiek mogen hebben op hun opvattingen, gedrag of leefwijze
- 35% vindt dat anderen hun opvattingen, gedrag of leefwijze mogen veroordelen
- 8% vindt dat anderen hun opvattingen, gedrag of leefwijze mogen verbieden
- De volgende uitspraken zijn volgens burgers over het algemeen niet acceptabel:

Wat mag niet (top 10)
Oproepen tot het doden van homoseksuelen (97%)
Homoseksualiteit gelijk stellen aan diefstal (93%)
Homoseksualiteit een besmettelijke ziekte noemen (90%)
Niet gelovigen slechte mensen noemen (90%)
Religie een ziekte noemen (82%)
Iemand een christenhond noemen (80%)
De islam een achterlijke godsdienst noemen (74%)
De profeet Mohammed pervers noemen (74%)
Oerwoudgeluiden maken in het voetbalstadion (72%)
Iemand een kutmarokkaan noemen (72%)

- De volgende uitspraken worden door een kleine meerderheid wel acceptabel gevonden: zeggen dat Nederland vol is (62%), oproepen tot invoeren van de doodstraf (54%)

Welke personen gaan te ver in hun uitlatingen?

- Van een aantal personen is gevraagd of men vindt dat zij in hun uitlatingen te ver gingen of juist niet. Hieruit blijkt dat de volgende personen volgens een grote minderheid te ver gaan of gingen: Hans Janmaat (43% vindt dat hij te ver ging), Theo van Gogh (34%) en Geert Wilders (28%). Niet te ver gaan volgens een meerderheid Jack Spijkerman (76%), Pim Fortuyn en Paul de Leeuw (beiden 65%), Ayaan Hirsi Ali (62%), Rita Verdonk en Hans Teeuwen (55%).

Wat moet verboden worden?

- 79% vindt dat extreem gewelddadige websites verboden moeten worden
- 26% vindt dat het boek 'Mein Kampf' van Adolf Hitler verboden moet zijn
- 25% vindt dat pornografie verboden moet worden
- 7% vindt dat de film 'Submission' van Theo van Gogh en Ayaan Hirsi Ali verboden moet worden

Kritiek op westerse cultuur en islam

- 63% is van mening dat openbare kritiek op de westerse cultuur acceptabel is
- 16% vindt dat je de westerse cultuur minderwaardig mag noemen
- 1% vindt dat je mag aanzetten tot haat jegens het westen
- 1% vindt dat je mag aanzetten tot geweld jegens het westen
- Dezelfde vragen zijn gesteld met betrekking tot de islam, dit levert nagenoeg dezelfde percentages op als bij de westerse cultuur

Afwegingen rond de vrijheid van meningsuiting

- De grondwet bevat een drietal grondrechten die op gespannen voet kunnen staan met elkaar: de vrijheid van meningsuiting, het gelijkheidsbeginsel (artikel 1 grondwet) en de vrijheid van godsdienst. Als burgers gevraagd wordt te kiezen, welk grondrecht het belangrijkste is, blijkt het gelijkheidsbeginsel het vaakst genoemd te worden. 43% van de Nederlanders plaatst dit bovenaan. De vrijheid van meningsuiting wordt door 27% genoemd, de godsdienstvrijheid door 11%.
- De vrijheid van meningsuiting heeft ook negatieve kanten. 59% meent dat hierdoor sommige groepen in de samenleving worden gestigmatiseerd.
- Een ruime meerderheid van de burgers (73%) vindt dat men niet alleen het recht heeft om zijn mening te uiten, maar ook de plicht heeft maatschappelijke misstanden aan te kaarten.

Enkele resultaten naar burgerschapstijlen

- Verantwoordelijken schatten het percentage Nederlanders dat zich vrij voelt zijn mening te uiten veel hoger in dan anderen. Maar liefst 62% van hen denkt dat mensen zich vrij voelen hun mening te uiten tegenover slechts 38% van de buitenstaanders.
- Ook op de verschillende deelterreinen is deze kloof waarneembaar tussen de verantwoordelijken en buitenstaanders. Slechts op een van de onderzochte terreinen menen buitenstaanders vaker dat mensen vrij zijn hun mening te uiten, namelijk in de moskee. 11% van de buitenstaanders denkt dit tegenover 6% van de verantwoordelijken. Waarschijnlijk komt dit doordat (een minderheid van de) buitenstaanders vaker denkt dat in moskeeën extreme uitspraken worden gedaan.
- De grenzen aan de vrijheid van meningsuiting zijn voor plichtsgetrouwen veel eerder bereikt dan voor andere burgerschapstijlen. Dit komt waarschijnlijk omdat zij veel waarde hechten aan respect en fatsoen.

- Pragmatici vinden over het algemeen het minst snel dat bepaalde uitspraken niet door de beugel kunnen. Zij vinden vaker dat iedereen de vrijheid moet hebben om te doen en laten wat je wilt.
- Bij uitspraken die met repressie te maken hebben (Zeggen dat Nederland vol is en oproepen tot invoering van de doodstraf) zijn buitenstaanders het meest soepel.
- De koran wordt het vaakst door (een minderheid van) de buitenstaanders als boek gezien dat verboden moet worden (12%), tegenover maar 3% van de verantwoordelijken.
- Het gelijkheidsbeginsel prevaleert boven de vrijheid van meningsuiting voor alle burgerschapsstijlen, met name bij de verantwoordelijken. De godsdienstvrijheid komt bij plichtsgetrouwen op de tweede plaats, bij de overige burgerschapsstijlen staat dit recht op de derde plaats.

Meer informatie

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met:

Martijn Lampert
m.lampert@motivaction.nl

Bram van der Lelij
b.vanderlelij@motivaction.nl

MOTIVACTION

research and strategy

Postbus 15262

1001 MG AMSTERDAM

Marnixkade 109 F

1015 ZL AMSTERDAM

T +31 (0)20 589 83 83

F +31 (0)20 589 83 00

W www.motivaction.nl